

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Siyer Yayınları: ?

Siyer Serisi: ?

Eser Adı

KİTÂBÜ'Ŧ-TABAKÂTİ'L-KEBİR

[Thk: Dr. Ali Muhammed Ömer, Mektebetü'l-Hancı, 1. baskı, Mısır 2001]

Yazar

İBN SA'D (230/845)

(Muhammed b. Sa'd b. Meni el-Hâşimi el-Basri)

Çeviri Editörü

Prof. Dr. Adnan Demircan

Çeviri Heyeti

Prof. Dr. Abdullah Yıldız, Prof. Dr. Abdurrahman Elmalı

Prof. Dr. Ali Bakkal, Prof. Dr. Hikmet Akdemir

Prof. Dr. Mehmet Akbaş, Prof. Dr. Musa Kazım Yılmaz

Prof. Dr. Mustafa Ekinci, Prof. Dr. Yusuf Ziya Keskin

Dr. Öğr. Üyesi Ayhan Erdoğan, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Aslan

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Polat, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Dilek

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Vehbi Şahinalp, Dr. Öğr. Üyesi Veysel Kasar

Dr. Öğr. Üyesi Yasin Kahyaoğlu

Yayın Editörü

Muhammed Ali Alioğlu

Son Okuma

Hüseyin Yıldırım, Abdulkadir Altınhan

Ömer Kaymaz, Mehmet İmece

Mizanpaj

Mevlüt Sami Ertem

Kapak

Mehmet Emrullah İncearık

Baskı&Cilt

GÜLMAT MATBAACILIK YAYINCILIK SAN. TIC. LTD. ŞTİ.

Maltepe mah. Fazlı Paşa cd. No:8/4 Topkapı-İstanbul

Tel: 0212 577 79 77, Sertifika No: 34712

1.Baskı: Nisan 2014

4.Baskı: Eylül 2023

ISBN: 978-605-4620-48-7

Bağlar Mh. Çeşme Cd. No: 10/A Güneşli Bağcılar/İstanbul
Tel & Fax: (0212) 544 76 96 – (0212) 544 58 46 Gsm: (0554) 930 07 04
www.siyerkitap.com satis@siyeryayinlari.com

KİTÂBÜ'T-TABAKÂTİ'L-KEBÎR

(İBN SA'D 230/845)

[MUHAMMED B. SA'D B. MENÎ EL-HÂŞİMÎ EL-BASRÎ]

RESÛLULLAH'IN

[SALLALLAHU ALEYHİ VESELLEM]

??

Çeviri Editörü

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN

Çeviri

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut POLAT

Kısaltmalar

- (a) :aleyhis's-selâm, aleyha's-selâm (*Allah'ın selâmı onun üzerine olsun*)
b. :ibn (*oğlu*)
(c) :celle celâlüh (*Şanı yücedir*)
bt. :bint (*kızı*)
(E) :Editör
h. :Hicrî
m :Miladî
(k) :kerremellahu vecheh (*Allah onu şereflendirsin*)
(M) :Mütercim
(r) :radiyallahu anhu- radiyallahu anhâ (*Allah ondan razı olsun*)
(rh) :rahimehullah (*Allah'ın rahmeti üzerine olsun*)
(sas) :sallallahu aleyhi ve sellem (*Allah'ın selâmı ve duası onun üzerine olsun*)
v. :Vefatı

İçindekiler

Söz Başı.....	17
1- İbn Sa'd Nasıl Bir Alimdir?	17
2- et-Tabakât nasıl bir kitaptır?	19
3- Klasik eserler nasıl okunmalıdır?	23
Ön Söz.....	27
Takdim	29
Tabakât'ın Tertip Metodu.....	32
İlmî Konuları Arzetme Metodu.....	33
Takdimini Yaptığımız Baskının İlaveleri	34
Müellif ve Tabakât Kitabının Ona Nispet Edilmesi	36
İbn Sa'd'ın Hocaları	36
Öğrencileri	38
Eserleri.....	39
Vefatı.....	39
İbn Sa'd'ın Tarihçiler Arasındaki Yeri.....	42
Kitabın Yazma Nüshaları.....	43
III. Ahmed Nüshasının Senedleri ve Ravilerinin Tercemeleri	44
Seçtiğim Matbu Nüshalar	45
Resûlullah'ın (sas) Nesebi	51
Resûlullah'ın Babası Sayılan Peygamberler	55
Âdem (a)	55
Havva	64
İdris Peygamber (a)	64
Nûh Peygamber (a)	64
İbrahim Halîlü'r-Rahman (a)	68
İsmail (a)	70
Âdem ile Muhammed (sas) Arasındaki Asırlar ve Seneler	72

Peygamberlerin Nesepleri ve İsimleri.....	75
Resûlullah'ın (sas) Nesebi ve Âdem'e Kadar Babalarının İsimleri	75
Resûlullah'ın (sas) Anneleri	78
Resûlullah'ın (sas) Nineleri Olan Fâtımar ve Âtikeler	79
Kusay b. Kilâb	82
Abdumenâf b. Kusay	87
Hâşim b. Abdümenâf	88
Abdûlmuttalib b. Hâşim	92
Abdûlmuttalib'in Oğlunu Kurban Etmek İstemesi.....	96
Fil Olayı.....	98
Abdûlmuttalib'in Çocukları	99
Abdullah b. Abdûlmuttalib'in Resûlullah'ın (sas) Annesi Âmine İle Evlenmesi.....	100
Abdullah b. Abdûlmuttalib ile Evlenmek İsteyen Kadın	101
Âmine'nin Resûlullah'a (sas) Hamile Kalması.....	102
Abdullah b. Abdûlmuttalib'in Vefatı	103
Resûlullah'ın (sas) Doğumu	105
Resûlullah'ın (sas) İsimleri ve Künyeleri	106
Resûlullah'ın (sas) Künyesi	108
Resûlullah'ın (sas) Süt anneleri ve Süt kardeşlerinin İsimleri.....	109
Resûlullah'ın (sas) Annesi Âmine'nin Vefatı.....	113
Âmine'nin Vefatından Sonra Abdûlmuttalib'in Resûlullah'ı (sas) Himayesi Altına Alması, Onu Ebû Tâlib'e Vasiyet Etmesi ve Abdûlmuttalib'in Vefatı	114
Ebû Tâlib'in Resûlullah'ı (sas) Himayesi Altına Alması ve İlk Kez Onunla Birlikte Şâm'a Gitmesi	115
Resûlullah'ın (sas) Mekke'deki Koyun Çobanlığı	119
Resûlullah'ın (sas) Ficâr Savaşına Katılması.....	120
Resûlullah'ın (sas) Hilfû'l-Füdûl'a Katılması	121
Resûlullah'ın (sas) İkinci Kez Şâm'a Gitmesi	121
Resûlullah'ın (sas) Hadîce bt. Huveylid İle Evlenmesi.....	123
Resûlullah'ın (sas) Çocukları ve İsimlendirilmeleri.....	124
Resûlullah'ın (sas) Oğlu İbrahim	124
Resûlullah'ın (sas), Kureyş'in Kabeyi Yıkıp Yeniden Yapmasına Şahit Oluşu	130
Resûlullah'ın (sas) Nübüvveti	133
Bi'setten Önce Resûlullah'ta (sas) Görülen Nübüvvet Alametleri.....	134
Cahiliye Döneminde, Peygamber Olması Umuduyla İsimleri Muhammed Konulanlar	146
Resûlullah'a (sas) Vahiy Nazil Olduktan Sonraki Peygamberlik Alametleri	147
Resûlullah'ın (sas) Bi'seti ve Getirdiği Mesaj	161
Resûlullah'ın (sas) Peygamber Olduğu Gün.....	163
Resûlullah'a (sas) Vahyin Nazil Oluşu	163
Kur'an'dan Kendisine İlk Nazil Olan Ayetler ve Ona Söylenenler	164
Resûlullah'a (sas) İnen Vahyin Ağırılığı	164

Resûlullah'ın (sas) İnsanları İslâm'a Davet Etmesi	165
Kureyş'in Resûlullah (sas) İçin Ebû Tâlib'e Gitmesi	167
İlk Kez Habeşistan'a Hicret Eden Sahâbîler	168
Peygamber Ashâbı'nın Habeşistan'dan Dönüş Sebebi	169
Habeşistan'a İkinci Hicret	170
Resûlullah'ın (sas) ve Benî Hâşim'in Kureyş Tarafından Ebû Talib Mahallesi'nde Kuşatılması	171
Resûlullah'ın (sas) Tâif'e Çıkış Sebebi	172
Mi'râc ve Namazların Farz Kılınması	174
Resûlullah'ın (sas) Beytûlmakdis'e Götürüldüğü Gece	174
Resûlullah'ın (sas) Arap Kabilelerini Hac Mevsimlerinde İslâm'a Davet Etmesi	176
Resûlullah'ın Evs ve Hazrec'i İslâm'a Davet Etmesi	176
On İki Kişilik Birinci Akabe Biati	178
Son Akabe Biatinde Resûlullah'a (sas) Biat Eden Yetmiş Kişi	178
Bi'setten Hicrete Kadar Resûlullah'ın (sas) Mekke'deki İkameti	180
Resûlullah'ın (sas), Medine'ye Hicret İçin Müslümanlara İzin Vermesi	181
Resûlullah (sas) İle Ebû Bekir'in Hicret İçin Mekke'den Medine'ye Gidişleri	183
Resûlullah'ın (sas) Muhacir İle Ensâr Arasında Tesis Ettiği Kardeşlik	190
Resûlullah'ın (sas) Medine'de Mescidi İnşa Etmesi	190
Kiblenin Beytûlmakdis'ten Kâbe'ye Çevrilmesi	191
Takva Üzerine Kurulan Mescid	193
Ezan	194
Ramazan Ayı Orucu ve Fıtır Zekâtının Farz Kılınması; Bayram Namazları ve Kurban Sünneti ..	196
Resûlullah'ın (sas) Minberi	196
Suffe ve Suffe'deki Peygamber (sas) Ashâbı	199
Resûlullah'ın (sas) Cenaze Namazlarını Kıldırıldığı yerler	200
Resûlullah'ın (sas) İslâm'a Davet İçin Bazı Arap Meliklerine ve Bir Kısım Krallara Gönderdiği Mektuplar ve İçerikleri	203
Resûlullah'ın (sas) Yanına Gelen Arap Elçiler	225
Müzeyne Heyeti	225
Esed Heyeti	225
Temîm Heyeti	226
Abs Heyeti	227
Fezâre Heyeti	228
Mürre Heyeti	228
Sa'lebe Heyeti	229
Muhârib Heyeti	229
Sa'd b. Bekir Heyeti	229
Kilâb Heyeti	229
Ruâs b. Kilâb Heyeti	230
Ukayl b. Ka'b Heyeti	230

Ca'de Heyeti.....	231
Kuşeyr b. Ka'b Heyeti.....	231
Benî el-Bekkâ Heyeti	232
Kinâne Heyeti	232
Benî Abd b. Adî Heyeti	233
Eşca Heyeti	233
Bâhile Heyeti	233
Süleym Heyeti.....	234
Hilâl b. Âmir Heyeti	235
Âmir b. Sa'sa'a'nın Heyeti.....	235
Sakîf Heyeti	236
Rebî'a: Abdülkays Heyeti.....	238
Bekir b. Vâil'in Heyeti	238
Tağlib Heyeti.....	239
Hanîfe Heyeti.....	239
Şeybân Heyeti	239
Yemenlilerin Heyetleri	243
Tay Heyeti.....	243
Tucîb Heyeti	244
Havlân Heyeti	244
Cu'fi Heyeti.....	245
Sudâ Heyeti	246
Murâd Heyeti	246
Zübeyd Heyeti.....	246
Kinde Heyeti	247
es-Sadif Heyeti.....	247
Huşeyn Heyeti	247
Sa'd Hüzeym Heyeti	247
Belî Heyeti.....	248
Behrâ Heyeti.....	248
Uzre Heyeti	248
Selâmân Heyeti.....	249
Cüheyne Heyeti	249
Kelb Heyeti.....	250
Cerm Heyeti.....	250
Ezd Heyeti	252
Gassân Heyeti	252
el-Hâris b. Ka'b'ın Heyeti	253
Hemdân Heyeti	253
Sa'dü'l-aşîre Heyeti.....	254
Ans Heyeti.....	255
Dârîler Heyeti.....	255

Mezhic'ten Gelen Rehâvîler Heyeti	255
Gâmid Heyeti	256
en-Naha Heyeti	256
Becîle Heyeti	257
Has'am Heyeti	258
Eş'arîler Heyeti	258
Hadramevt Heyeti	258
Umân'daki Ezd Kabilesi Heyeti	259
Gâfık Heyeti	260
Bârik Heyeti	260
Devs Heyeti	260
Sümâle ve el-Huddân Heyeti	260
Eslem Heyeti	261
Cüzâm Heyeti	261
Mehre Heyeti	261
Himyer Heyeti	262
Necrân Heyeti	262
Ceyşân Heyeti	263
es-Sibâ (Yırtıcı Hayvanlar) Heyeti	263
Resûlullah'ın (sas) Tevrat ve İncil'deki Vasıfları	265
Resûlullah'ın (sas) Ahlakı	269
Resûlullah'a (sas) Verilen Cinsel Güç	274
Resûlullah'ın (sas) Kendi Nefsine Kısas Yapması	275
Resûlullah'ın (sas) Konuşması	275
Namazda ve Namaz Dışında Resûlullah'ın (sas) Kıraatı ve Sesinin Güzelliği	275
Resûlullah'ın (sas) Hutbe Okuyuşu	276
Resûlullah'ın (sas) Ahlak Güzelliği ve Adab-ı Muaşeretî	276
Resûlullah'ın (sas) Yürüyüşü	277
Resûlullah'ın (sas) Yeme Şekli	278
Resûlullah'ın (sas) Ahlakının Güzellikleri	279
Resûlullah'ın (sas) Namazı	280
Resûlullah'ın (sas) Zekâtı Reddedip Hediyeği Kabul Etmesi	282
Resûlullah'ın (sas) Yemeği ve Hoşuna Giden Yiyecekler	284
Resûlullah'ın (sas) Hoşlanmadığı Yiyecek ve İçecekler	286
Resûlullah'ın (sas) Hoşuna Giden Kadınlar ve Kokular	288
Resûlullah'ın (sas) Ağır Hayat Şartları	289
Resûlullah'ın (sas) Yaratılışı İle İlgili Vasıflar	297
Resûlullah'ın (sas) Omuzları Arasında Bulunan Peygamberlik Mührü	306
Resûlullah'ın (sas) Saçı	308
Resûlullah'ın (sas) Beyaz Kılıkları	310
Resûlullah (sas) "Saçını Sakalını Boyadı" Diyenler	313

Resûlullah (sas) ve Ashâbı'nın Beyaz Kılları Değiştirmek ve	
Siyaha Boyamanın Keraheti Hakkındaki Sözleri.....	315
Resûlullah'ın (sas) Hamam Taşını Sürünmesi.....	316
Resûlullah'ın (sas) Kan Aldırması.....	317
Resûlullah'ın (sas) Bıyıklarından Alması.....	320
Resûlullah'ın (sas) Elbiseleri, Kişisel Eşyaları, Vakıfları	323
Beyazla İlgili Rivayetler.....	323
Kırmızı İle İlgili Rivayetler	323
Sarı İle İlgili Rivayetler.....	324
Yeşil İle İlgili Rivayetler	324
Yünlü Elbiseler.....	325
Siyah Elbiseleri ve Sarıkları.....	326
Sık çizgili Pamuktan Elbisesi (el-Hibere).....	326
Resûlullah'ın (sas) Önce Giydiği Sonra Terkettiği Sündüs ve İpek Elbiseler	327
Resûlullah'ın (sas) Diğer Elbise Çeşitleri, Uzunluk ve Genişlikleri.....	327
Resûlullah'ın (sas) Peştemalları	328
Resûlullah'ın (sas) Elbise ve Gömleği İle Örtünmesi ve	
Bir Elbise Giyerken Söyledikleri Sözler	329
Resûlullah'ın (sas) Bir Elbise İçinde Namaz Kılması ve Onu Giymesi.....	330
Resûlullah'ın (sas) Yatağı ve Sergisi.....	331
Resûlullah'ın (sas) Üzerinde Namaz Kıldığı Hasır/Seccade	334
Resûlullah'ın (sas) Altın Yüzüğü	334
Resûlullah'ın (sas) Gümüş Yüzüğü.....	335
Resûlullah'ın (sas) Üzerinde Gümüş Bulunan Demir Yüzüğü	336
Resûlullah'ın (sas) Yüzüğündeki (Mühründeki) Yazı	337
Resûlullah'ın (sas) Mührünün (Yüzüğünün) Akibeti.....	338
Resûlullah'ın (sas) Nalınları (Terlikleri)	339
Resûlullah'ın (sas) Mesleri	341
Resûlullah'ın (sas) Misvakı	341
Resûlullah'ın (sas) Tarağı, Sürmedanlığı, Aynası ve Bardağı.....	342
Resûlullah'ın (sas) Kılıçları.....	343
Resûlullah'ın (sas) Zırhı	344
Resûlullah'ın (sas) Kalkanı	345
Resûlullah'ın (sas) Mızrakları ve Yayları.....	345
Resûlullah'ın (sas) Atları ve Hayvanları.....	345
Resûlullah'ın (sas) Develeri.....	347
Resûlullah'ın (sas) Süt Develeri	347
Resûlullah'a (sas) Ödünç Verilen Süt Koyunları	348
Resûlullah'ın (sas) Hizmetçi ve Köleleri	349
Resûlullah'ın (sas) Evleri ve Zevcelerinin Odaları.....	350
Resûlullah'ın (sas) Vakıfları.....	352
Resûlullah'ın (sas) Su İçtiği Kuyular	353

Resûlullah'ın (sas) Gazveleri, Seriiye Sayıları, Seriiye İsimleri, Seriiye Tarihleri, Bu Gazve ve Seriiyelerin Olayları.....	357
Hamza'nın el-İs Seriiyesi	357
Ubeyde b. el-Hâris Seriiyesi	358
Sa'd b. Ebû Vakkâs Seriiyesi	358
Ebvâ Gazvesi	358
Buvât Gazvesi	359
Kürz b. Câbir el-Fihri'nin Yakalanması İçin Düzenlenen Gazve	359
Zülüşeyre Gazvesi	359
Abdullah b. Cahş el-Esedî Seriiyesi	360
Bedir Gazvesi	360
Umeyr b. Adî Seriiyesi	371
Sâlim b. Umeyr Seriiyesi	372
Benî Kaynûkâ Gazvesi	372
Sevîk Gazvesi	373
Karkaratülküdr Gazvesi	373
Ka'b b. Eşref'in Öldürülmesi Seriiyesi	374
Peygamber'in (sas) Gatafân Gazvesi	376
Peygamber'in (sas) Benî Süleym Gazvesi	377
Zeyd b. Hârise Seriiyesi	377
Peygamber'in (sas) Uhud Gazvesi	377
Uhud Savaşı'nda Öldürülen Müslümanlar	381
Resûlullah'ın (sas) Hamrâülesed Gazvesi	385
Ebû Seleme b. Abdülesed el-Mahzûmî'nin Seriiyesi	386
Abdullah b. Üneys'in Seriiyesi	386
el-Münzir b. Amr'ın Seriiyesi	387
Mersed b. Ebû Mersed'in Seriiyesi	389
Resûlullah'ın (sas) Benî en-Nadîr Gazvesi	390
Resûlullah'ın (sas) Bedrû'l-Mev'id Gazvesi	392
Resûlullah'ın (sas) Zâtürrikâ Gazvesi	393
Resûlullah'ın (sas) Dûmetülcendel Gazvesi	394
Resûlullah'ın (sas) el-Müreysi Gazvesi	394
Resûlullah'ın (sas) Hendek (Ahzâb) Gazvesi	396
Resûlullah'ın (sas) Benî Kurayza Gazvesi	401
Muhammed b. Mesleme'nin el-Kuratâ Seriiyesi	404
Resûlullah'ın (sas) Benî Lihyân Gazvesi	404
Resûlullah'ın (sas) el-Gâbe Gazvesi	405
Ukkâşe b. Mihsan el-Esedî'nin el-Gamr Seriiyesi	408
Muhammed b. Mesleme'nin Zülkassa Seriiyesi	408
Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın Zülkassa Seriiyesi	408
Zeyd b. Hârise'nin Cemûm'da Bulunan Benî Süleym'e Yönelik Seriiyesi	409
Zeyd b. Hârise'nin el-İs'e Yönelik Seriiyesi	409
Zeyd b. Hârise'nin et-Taraf'a Seriiyesi	409

Zeyd b. Hârise'nin Hismâ'ya Seriyyesi	409
Zeyd b. Hârise'nin Vâdilkurâ'ya Seriyyesi	410
Abdurrahman b. Avf'ın Dûmetülcendel'e Seriyyesi	410
Ali b. Ebû Tâlib'in Fedek'te Bulunan Benî Sa'd b. Bekir'e Seriyyesi	410
Zeyd b. Hârise'nin Vâdilkurâ'da Bulunan Ümmü Kirfe'ye Seriyyesi	411
Abdullah b. Atîk'in Ebû Râfi'e Karşı Seriyyesi	411
Abdullah b. Revâha'nın Üseyr b. Zârim Seriyyesi	412
Kürz b. Câbir el-Fihri'nin Uranîlere Karşı Seriyyesi	413
Amr b. Ümeyye ed-Damrî'nin Seriyyesi	413
Resûlullah'ın (sas) Hudeybiye Gazvesi	414
Resûlullah'ın (sas) Hayber Gazvesi	421
Ömer b. Hattâb'ın Türebe'ye Seriyyesi	428
Ebû Bekir es-Siddîk'in (r) Necid Bölgesinde Bulunan Benî Kilâb'a Karşı Seriyyesi	428
Beşîr b. Sa'd el-Ensârî'nin Fedek Seriyyesi	429
Gâlib b. Abdullah el-Leysi'nin el-Meyfa'a Seriyyesi	429
Beşîr b. Sa'd el-Ensârî'nin Yemn ve Cebâr Seriyyesi	429
Resûlullah'ın (sas) Kaza Umresi	429
İbn Ebû'l-Avcâ es-Sülemî'nin Benî Süleym'e Seriyyesi	431
Gâlib b. Abdullah el-Leysi'nin el-Kedîd Bölgesindeki Benî el-Mülevvîh'e Karşı Seriyyesi	431
Gâlib b. Abdullah el-Leysi'nin Fedek'te Öldürülen Beşîr b. Sa'd'ın Arkadaşlarının Öldürüldükleri Yere Yaptığı Seriyye	432
Şücâ b. Vehb el-Esedî'nin es-Siy'de Bulunan Benî Âmir'e Seriyyesi	433
Ka'b b. Umeyr el-Gıfârî'nin Zâtü Atlâh Seriyyesi	433
Mu'te Seriyyesi	434
Amr b. el-Âs'ın Zâtüsselâsil Seriyyesi	435
Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın el-Habat Seriyyesi	436
Ebû Katâde b. Rib'i el-Ensârî'nin Hadira Seriyyesi	436
Ebû Katâde b. Rib'i el-Ensârî'nin Batnu İdam Seriyyesi	436
Resûlullah'ın (sas) Mekke Fethi Gazvesi	437
Hâlid b. el-Velîd'in Uzzâ Seriyyesi	444
Amr b. el-Âs'ın Süvâ (Putuna) Seriyyesi	445
Sa'd b. Zeyd el-Eshelî'nin Menât'a Seriyyesi	445
Hâlid b. Velîd'in Kinâne Kabilesinden Olan Benî Cezîme'ye Seriyyesi	445
Resûlullah'ın (sas) Huneyn Gazvesi	446
et-Tufeyl b. Amr ed-Devsî'nin Zülkeffeyn'e Seriyyesi	451
Resûlullah'ın (sas) Tâif Gazvesi	451
Uyeyne b. Hısn el-Fezârî'nin Benî Temîm Seriyyesi	453
Kutbe b. Âmir b. Hadîde'nin Has'am'a Seriyyesi	454
ed-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî'nin Benî Kilâb'a Seriyyesi	454
Alkame b. Müezziz el-Müdlîcî'nin Habeşîlere Karşı Seriyyesi	454
Ali b. Ebû Tâlib'in Tay Kabilesinin Putu el-Füls'ü Yıkma İçin Yaptığı Seriyye	454
Ukkâşe b. Mihsan el-Esedî'nin Belî ve Uzre Kabilelerinin Arazisi Olan el-Cinâb'a Seriyyesi	455
Resûlullah'ın (sas) Tebûk Gazvesi	455

Ebû Bekir es-Siddîk'in İnsanlara Hac Yaptırması	457
Hâlid b. el-Velîd'in Necrân'da Bulunan Benî Abdülmedân'a Seriyyesi	458
Ali b. Ebû Tâlib'in - İki Kez Olduğu Söylenen- Yemen'e Seriyyesi	458
Resûlullah'ın (sas) Umresi	459
Resûlullah'ın (sas) Veda Haccı	461
Üsâme b. Zeyd b. Hârise Seriyyesi.....	471
Resûlullah'ın (sas) Ecelinin Yakınlaşması.....	475
Resûlullah'ın (sas) Kur'ân'ı Cibrîl'e Sunması ve Vefat Ettiği Yıl İtikafa Girmesi	476
Yahudilerin Peygamber'e (sas) Büyü Yaptıkları Konusu	477
Resûlullah'ın (sas) Zehirlenmesi.....	479
Resûlullah'ın (sas) Bakî Kabristanlığı'na Çıkışı Ailesine ve Şehitlere İstiğfar Etmesi	481
Resûlullah'ın (sas) Vefatına Neden Olan Hastalığının İlk Başlangıcı.....	483
Resûlullah'ın (sas) Hastalığının Şiddeti	483
Resûlullah'ın (sas) ve Cibrîl'in Korunmak İçin Okudukları Dualar	485
Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Ashâbına Namaz Kıldırması.....	488
Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Ebû Bekir'e	
İnsanlara Namaz Kıldırmasını Emretmesi	488
Resûlullah'ın (sas), Hastalığı Sırasında Ebû Bekir'e (r) Sözleri.....	494
Ebû Bekir'in Kapısı Dışındaki Tüm Kapıların Kapatılması.....	495
Resûlullah'a (sas) Tercih Hakkı Verilmesi	496
Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Eşleri Arasında Adaletli Davranması.....	498
Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Âişe'nin Evinde	
Kalması İçin Eşlerinden İzin İstemesi	498
Resûlullah'ın (sas) Vefatına Neden Olan Hastalığı Sırasında Kullandığı Misvak.....	499
Hastalığı Sırasında Resûlullah'a (sas) İlaç Verilmesi	499
Resûlullah'ın (sas) Vefatına Sebep Olan Hastalığında Dağıttığı Dinarlar	501
Resûlullah'ın (sas) Vefatına Sebep Olan Hastalığı Sırasında Eşlerinin Bahsettikleri Kilise	
ve Resûlullah'ın (sas) Bu Konuda Söyledikleri	502
Resûlullah'ın (sas) Vefatı Sırasında Ümmetine Yazmak İstedığı Vasiyet.....	504
Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Abbâs b. Abdülmuttalib'in	
Ali b. Ebû Tâlib'e Söyledikleri.....	505
Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Kızı Fâtıma'ya Söyledikleri	506
Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Üsâme b. Zeyd'e Söyledikleri.....	507
Resûlullah'ın (sas) Hastalığı Sırasında Ensâr (r) İçin Söyledikleri	508
Resûlullah'ın (sas) Vefatına Sebep Olan Hastalığı Sırasında Vasiyeti	510
Resûlullah'a (sas) Ölümün Gelişi	512
Resûlullah'ın (sas) Vefatı	515
Resûlullah'ın (sas) Vasiyet Bırakmadığını ve Başî Âişe'nin	
Kucağında İken Vefat Ettiğini Söyleyenler	516
Resûlullah'ın (sas) Ali'nin Kucağında Öldüğünü Söyleyenler	517
Resûlullah'ın (sas) Vefat Ettiğinde Çizgili Bir Elbiseyle Örtünmesi	518

Ebû Bekir Es-Siddîk'in Resûlullah'ı (sas) Vefatından Sonra Öpmesi	518
Resûlullah'ın (sas) Vefatından Şüpheye Düştüklerinde İnsanların Söyledikleri Sözler	519
Resûlullah'ın (sas) Hasta Kaldığı Süre ve Vefat Ettiği Gün	522
Resûlullah (sas) ile Taziye	524
Resûlullah'ın (sas) İçinde Yıkandığı Elbise	524
Resûlullah'ın (sas) Yıkınması ve Onu Yıkayanların Adları	525
Resûlullah'ın (sas) Üç Elbiseyle Kefenlendiğini Söyleyenler	527
Resûlullah'ın (sas) Biri Çizgili, Üç Elbiseyle Kefenlendiğini Söyleyenler	529
Resûlullah'ın (sas) Üç Kumaş Elbiseyle Kefenlendiğini Söyleyenler İle Bir Gömlek ve Hulle İle Kefenlendiğini Söyleyenler	530
Resûlullah'a (sas) Güzel Kokular Sürülmesi	531
Resûlullah'ın (sas) Cenaze Namazının Kılınması	531
Resûlullah'ın (sas) Kabrinin Yeri	533
Resûlullah'ın (sas) Mezarının Kazılması ve Lahit Yapılması	535
Resûlullah'ın (sas) Kabrine Atılan Eşyalar	537
Resûlullah'ın (sas) Kabrine İnenler	538
Muğîre b. Şube'nin, Resûlullah'ın (sas) Yanından En Son Ayrılanın Kendisi Olduğu Yolundaki Sözü	539
Resûlullah'ın (sas) Defnedilmesi	540
Kabrine Su Serpilmesi	541
Resûlullah'ın (sas) Mezarının Üstünün Tümsak Yapılması	541
Resûlullah'ın (sas) Yaşı	542
Resûlullah'ın (sas) Hicretten Sonra Vefatına Kadar Medine'de İkameti	543
Resûlullah (sas) için Yas Tutanlar, Onun için Ah-Vah Edenler ve Ağlayanlar	543
Resûlullah'ın (sas) Mirası ve Terekesi	547
Resûlullah'ın (sas) Borcunu Ödeyip Vaatlerini Yerine Getirenler	549
Resûlullah'a (sas) Ağıt Yakanlar	551
Hassân b. Sâbit'in Mersiyeleleri	552
Âtike bt. Abdülmüttalib'in Ağıtları	555
Safiyye bt. Abdülmüttalib'in Ağıtları	556
Resûlullah'ın (sas) Hayatında ve O'ndan Sonra Ashâbından Medine'de Fetva Verenler, Kendilerine Tabi Olunanlar ve İlimlerinin İntikal Ettiği Kimseler	561
1. Ali b. Ebû Tâlib (r)	562
2. Abdurrahman b. Avf (r)	564
3. Übey b. Ka'b (rh)	565
4. Abdullah b. Mes'ûd	565
5. Ebû Musa el-Eş'arî	567
6. Mu'âz b. Cebel (rh)	568
Resûlullah'ın (sas) Ashâbından İlim ve Fetva Ehli Olanlar	571
7. Abdullah b. Selâm	572
8. Ebû Zer	573

Resûlullah (sas) Döneminde Kur'ân'ı Toplayanlar.....	575
9. Zeyd b. Sâbit.....	577
10. Ebû Hüreyre.....	579
11. İbn Abbâs.....	580
12. Abdullah b. Ömer.....	585
13. Abdullah b. Amr.....	585
14. Resûlullah'ın (sas) Eşi Âişe.....	586
Resûlullah'ın (sas) Ashâbından Sonra Medine'de Fetva Veren Muhacir,	
Ensâr ve Diğerlerinin Evlatları	589
15. Sa'îd b. el-Müseyyeb	589
Bâb.....	593
16. Süleyman b. Yesâr	593
17. Ebû Bekir b. Abdurrahman	593
18. İkrime.....	594
19. Atâ b. Ebû Rebâh.....	594
20. Amre bt. Abdurrahman.....	595
21. Urve b. ez-Zübeyr	595
22. İbn Şihâb ez-Zühri	595

Söz Başı

**Sözlerimle Muhammed'i (sas) övmüş olmadım,
Bilakis Muhammed'den bahsetmekle,
Sözlerime değer kazandırmış oldum.'**

Hassân b. Sâbit(r)

Hz. Peygamber'den (sas) bahseden her söz, insanlığın en güzelini konu edindiği için değerlidir. Hele bu söz, bir ayna safiyesi içerisinde o dönemi olduğu gibi yansıtmayı amaçlıyor ve farklı mülahazalarla okuyucuyu yönlendirmeye çalışmadan o çağ, çağlar ötesine taşıma arzusu içerisindeyse, daha farklı bir anlam ihtiva etmektedir. İşte İbn Sa'd ve onun muhalled eseri *Kitâbü't-Tabakâtî'l-kebir* alanının en güzel örneklerinden biri olarak, başta ilmi çevreler olmak üzere, tüm siyer ve tarih okurlarının yanında yüzyıllardır haklı bir konum elde etmiştir.

İbn Sa'd ve eseri hakkında şimdiye kadar birçok tespit ve değerlendirme yapıldığı gibi bugünden sonra da yapılmaya devam edecektir. Bu değerlendirmelerin neler olduğuna girmeyeceğiz; biz burada şu üç soruya kısaca cevap vermeye gayret edeceğiz:

- 1- İbn Sa'd nasıl bir alimdir?
- 2- et-Tabakât nasıl bir kitaptır?
- 3- Klasik eserler nasıl okunmalıdır?

1- İbn Sa'd Nasıl Bir Alimdir?

**Güvenilir, şerefli, doğru sözlü,
fazilet ve adalet ehli biridir.**

İbn Sa'd, hadis otoritelerinin büyük bir kısmı tarafından güvenilir bir ravi olarak kabul edilmiştir. Alanının uzmanı âlimler onun şerefli,

faziletli, doğru sözlü ve genellikle sika bir şahsiyet olduğunu söylemişlerdir. Büyük hadis alimi Hatib el-Bağdâdî: "*İbn Sa'd; ilim, fazilet ve adalet ehlidir. Kitabına aldığı hadisleri çoğunlukla inceledikten sonra yazması kendisinin doğruluğunu gösterir.*" [1] demiştir. Yine İbnü'n-Ne-dîm: "*Hâli mestur bir sika, sahâbî ve tâbiîn ahlâ-rında âlimdir.*" [2] diyerek, onun hakkındaki görüşünü, durumu biraz kapalı bulsa da olumlu bir şekilde beyan etmiştir. İbn Hacer [3] ve Zehebî [4] gibi alimlerden ondan hep bu minval üzere bahsetmişlerdir.

**Döneminin çok mühim isimlerine
talebe olmuş, birçok önemli isme de
hocalık yapmış biridir.**

İbn Sa'd'ın başta Vâkıdî (v. 207/823) olmak üzere, birçok doğrudan hocası olduğu gibi, eserlerinden ve rivayetlerinden faydalandığı hocaları da olmuştur. O büyük hadis hâfızı Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dükeyn (v. 219 h/834). Bağdat muhaddisi diye anılan Affân b. Müslim'den (v. 220/835) tarihçi ve ensâb âlimi Medâinî'den (v. 228/843) dil ve edebiyat âlimi Ebû Zeyd el-Ensârî'den (v. 215/830) hadis âlimi ve hâfız, Süfyân b. Uyeyne'den (v. 198/814) ve hadis âlimi Hâlid b. Mahled'den (v. 213/828) dersler almıştır. Ayrıca İbn Sa'd,

* el-Kalkaşendî, *Subhu'l-aşâ fî sinâ'ti'l-inşâ*, I, 303

[1] Hatib el-Bağdâdî, *Târihu Bağdad*, V, 321

[2] İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 151

[3] İbn Hacer, *Tehzîbü't-tehzîb*, V, 111

[4] Zehebî, *Tezkiratu'l-huffâz*, II, 425

başta Musa b. Ukbe (v. 141 /759) ve Muhammed b. İshâk (v. 150 /767) olmak üzere, Ma'mer b. Râşid (v. 154 /771), Ebû Ma'sher es-Sindî (v. 170 /787), Ma'n b. İsa (v. 198 /814) ve daha nice alimlerden de eserleri ve rivayetleri üzerinden istifade etmiştir.

İbn Sa'd'ın talebelerine gelince, en başa yazacağımız isim hiç şüphesiz hocası kadar şöhrete sahip olan tarihçi ve nesep âlimi Ahmed b. Yahya b. Hâlid el-Belâzûrî'dir (v. 279 /892). Yine bir nahiv ve dil âlimi olan Ahmed b. Ubeyd (v. 278/891), muhaddis ve büyük bir mutasavvıf olan Ebû Bekir b. Ebû'd-Dünya (v. 281/894), hadis âlimi el-Hâris b. Muhammed b. Ebû Üsâme (v. 282 /895) ve *Tabakât*'ın da râvilerinden olan el-Hüseyn b. Muhammed b. Abdurrahman b. Fehm el-Bağdâdî (v. 289 h/901 m) onun talebelerinden en fazla bilinenlerdir.

Hocası Vâkıdî'ye karşı çok vefalı davranan örnek bir ilim erbabıdır.

Siyer ve İslam tarihi alanının meşhur âlimlerinden birisi de hiç şüphesiz Vâkıdî'dir (v. 207/823). Asıl adı Muhammed b. Ömer b. Vâkıd, dedesi Vâkıd'a nispetle Vâkıdî ismi ile meşhur olmuştur. O, başta hadis, kıraat, tefsir ve edebiyat olmak üzere birçok alanda eserler vermiş olsa da, onun en meşhur nerdeyse adı anıldığında ilk akla gelen eserleri, *Kitâbü't-Târihi'l-Kebîr* ve *Kitâbü'l-Meğâzi*'dir. ^[1]

Vâkıdî, hem yaşadığı çağın, hem de daha sonraları gelen âlimlerin çok sert ve şiddetli eleştirilerine muhatap olmuştur. Ama onu eleştirenlerin bile kabul edip, takdir ettikleri bir talebesi vardır ki; o talebe, tabir caiz ise hocasının bile en büyük itibarı olmuştur. İşte o talebe İbn Sa'd'dan başkası değildir. Bu durumu Hatib el-Bağdâdî şöyle ifade edecektir: "*Her ne kadar hocası Vâkıdî güvenilir bir kişi*

değilse de, kendisi (İbn Sa'd) çok güvenilir birisidir." ^[2]

İbn Sa'd, hocası Vâkıdî'nin yanında bir taraftan ilim tahsil ederken, bir taraftan da onun eserlerinin kâtipliğini yapmıştır. Aralarında hoca-talebe ilişkisinin çok ötesinde müthiş bir sevgi bağı oluşmuş ve İbn Sa'd, vefatına kadar hocasının yanından ayrılmayarak, ona karşı müthiş bir vefa sergilemiştir. Vâkıdî'nin ilmi birikiminden ve kütüphanesinden azamî ölçüde istifade eden İbn Sa'd, "kâtibü'l-Vâkıdî", "sahibü'l-Vâkıdî" ve "gulâmü'l-Vâkıdî" gibi lakaplarla anılmış, ^[3] hocası hakkında söylenen olumsuz sözlerle hiç aldırış etmemiş, bu haliyle de tüm ilim talebelerine örnek olmuş birisidir.

Siyasi olarak en çalkantılı, ilmi olarak ise en verimli zamanlara tanıklık etmiş biridir.

İbn Sa'd, Abbasiler'in toplumsal ve siyasal çalkantıların yaşandığı o ilk dönemine tanıklık etmiştir. O, Basra'da doğmuş, 230/845'de ise Bağdat'ta vefat etmiştir. Yaşadığı zaman itibarı ile sırasıyla Abbasi halifelerinden Mehdi (775-785), Harun Reşid (786-809), Emin (809-813), Me'mûn (813-833), Mu'tasım (833-842) ve Vâsık (842-847) dönemlerine şahit olmuştur.

O yıllarda, Ehl-i Sünnet, Şia, Haricilik, Mutezile, Kaderiyye, Cebriyye ve daha birçok mezhep ve akımın tartışmaları sürerken, diğer taraftan devlet eli ile farklı bir boyuta taşınan ilmi olmaktan çok siyasi bir düzeyde tartışılan *Halku'l-Kur'an* (Kur'an'ın yaratılıp-yaratılmadığı) meselesi ister istemez o dönemin insanları ve özellikle ilim ehlini meşgul ediyordu. İbn Sa'd da bu sıcak ortamdan bir şekilde etkilenmiş, sultanın sarayında sorguya çekilenler arasında bulunmuştur.

[1] Vâkıdî hakkında daha fazla bilgi için bkz: Fayda, Mustafa; "Vâkıdî", *DİA*, XLII, 471-475

[2] Mevlânâ Şibli Numânî, *Siretü'n-Nebî*, s. 43

[3] Fayda, Mustafa; "İbn Sa'd", *DİA*, XX, 294

Döneminin büyük alimlerinden olan İmam Ebû Yusuf (v. 182/ 798), İmâm Züfer (v. 158/775) ve İmam Muhammed (v. 189/805) İbn Sa'd'ın çağdaşları arasında sayılan birkaç isimden biridir. Ayrıca İmâm Mâlik'in vefat yıllarında İbn Sa'd'ın genç bir ilim talebesi olarak şehirler dolaştığı da bilinen bir durumdur. Yine İmâm Şafiî (v. 204/819) ve İmam Ahmed b. Hanbel (v. 241/855) onun çağdaşı sayılırlar. Bu çerçeveden baktığımızda İbn Sa'd'ın İslam düşünce dünyasının en verimli ilk dönemlerine tanıklık ettiğini kolayca söyleyebiliriz..

İbn Sa'd'ın içinde yer aldığı ilmi ortamın, 'musannefler dönemi' oluşundan olsa gerek *Tabakât*'ın yazımında bu tasnifatın izlerini görmek mümkündür. Eserin ilk iki cildi özellikle siyer ve meğazi bölümleri konu merkezli (ale'l-ebvab) yazımı ağırlıkta iken, ister istemez biyografilerin başladığı ciltlerde ise kişi merkezli (ale'l-ricâl) bir anlatımın olduğunu görmekteyiz. İbn Sa'd, *Tabakât*'ın düzeninde kendi döneminin bu iki tasnifat türünden örnekleri içeren bir eser hazırladığını rahatlıkla söyleyebiliriz

İşte İbn Sa'd'ın eserindeki özgünlük ve günümüze kadar değer kaybına uğramadan gelmesinde, yaşadığı dönem olan İslam düşününce dünyasının zirve yıllarının büyük bir katkısı olduğunu göz önünde bulundurmalıyız. Dolayısıyla onun değer ve kıymetini hakkıyla ifa etmek istiyorsak, hicri 2. ve 3. asrın toplumsal, siyasal ve ilmi atmosferini yeniden tenefüs ederek bir başlangıç yapmalıyız.

Sadece bir nakilci değil, özgün tespit ve yorumlarda bulunan bir müelliftir.

İbn Sa'd, kendisinden önceki siyer, tarih ve nesep malzemesine yaşadığı dönemde imkanlarını en üst düzeyde kullanarak ulaşmaya çalışmıştır. Bunları alıp kullanması

hasebiyle nakilci konumunda olmakla birlikte, mevcut malzemeye yeni eklemelerde bulunması, kaynaklarının ulaşamadığı haberleri tespit etmesi, elde ettiği rivayetlerin bir kısmı yeri geldikçe yorumlaması veya bazı değerlendirmelerde bulunması bakımından özgün bir müelliftir.

Bu özelliği ile İbn Sa'd, siyer yazıcılığında haklı bir değer kazanmış, kendinden sonraki tüm tarihçileri de bir şekilde etkilemiştir. Başta talebesi Belâzurî olmak üzere, Taberî, İbnü'l-Esir, İbn Kesîr gibi tarihçiler, eserlerinin siyer bölümlerini, İbn Sa'd'ın yöntemi üzerine telif etmiş ve *Tabakât*'tan pek çok alıntılara yer vermişlerdir.. Yine İbn Sa'd'ın, siyeri konu başlıkları halinde ele alması da sonraki dönemlerde ilgi görmüş, bazı değişiklikler yapsalar da genel olarak onlar, bu konu başlıklarını esas almışlardır.

2- et-Tabakât nasıl bir kitaptır?

et-Tabakât, kendi alanı ile alakalı eserler içerisinde bize kadar ulaşan en eski kitaptır.

İslam kültür tarihinde tabakât kitaplarının ilki ve zamanımıza intikal eden çalışmaların en eskisi olan *Kitâbü't-Tabakâti'l-kebir*, kendi sahasında yazılan eserler mikyasında kapsamı ve özgünlüğü ile öne çıkan bir eserdir. Bu eser, temel olarak siyer-megâzi ve tabakât ana bölümlerinden meydana gelmektedir. Kitabın ilk iki cildi, siyer- meğâzi bölümünden oluşmaktadır. Bu ilk bölüm, İbn İshâk'ın İbn Hişâm yoluyla günümüze ulaşan *es-Siretü'n-Nebeviyye* ve Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Megâzi*'sinden sonra, Hz. Peygamber'in (sas) hayatı ve şahsiyeti üzerine kaleme alınmış mevcut eserlerin üçüncüsü sayılsa bile, tabakât kitaplarının ilki olduğu muhakkaktır.

İbn Sa'd, her ne kadar hocası Vâkıdî'nin "*Kitâbü't-Tabakât*" adını taşıyan bir eserinden bahsediliyor ve ondan sık sık nakiller yapıyor- sa da, bu eser günümüze ulaşmadığından şimdilik ricâl ilmine dair ilk eser olma özelliği kendi *Tabakât*'ındadır. Bu özellikte haklı olarak kitabın değerini ziyadeleştirmektedir.

et-Tabakât, kendinden sonra gelen birçok müellifin eserine hem öncülük, hem örneklik, hem de kaynaklık yapmış bir çalışmadır.

Bu kıymetli eser, yazıldığı günden itibaren si- yer ve hadis başta olmak üzere İslâmî ilimler alanında çalışan ve eserler veren birçok İslâm âlimini hem usul, hem de muhteva açısından etkilemiş, ulema arasında İbn Sa'd ve eseri üzerinde genel bir hüsn-ü kabul oluşmuştur. Eğer İbn Sa'd'ın bu her türlü takdire şayan olan gayretinin bir neticesi olan *et-Tabakât*'i olmasaydı, İslâm tarihinin farklı yönlerini ele alan sonraki dönem müelliflerinin eserleri birçok tarihi malumatı bizlere ulaştırma im- kanı bulamazdı. Nitekim büyük İslâm tarih- çilerinden ve İbn Sa'd'ın en önemli talebele- rinden Belâzürî, futuhât kitaplarının öncüsü kabul edilen *Fütûhu'l-büldân* ile ensâb kitapla- rının en mühimlerinden biri olan *Ensâbü'l-eş- râf*'i telifi esnasında onun eserinden çok fay- dalanmıştır.

et-Tabakât'in izlerini sadece Belâzürî'de değil, İbn Mende'de, Taberî'de, Vekî b. Hayyâm'da, Hatib el-Bağdâdî'de, İmam Nevevî'de, İmam Zehebî'de, İbn Asâkir'de, İbn Abdilberr'de, İbnü'l-Esir'de, İbn Hacer'de, İbnü'l-Cevzi'de ve daha yüzlerce klasik dönem alimlerinde ve çağdaş araştırmacıların çalışmalarında gör- mekteyiz. Onların bu istifadeleri sadece riva- yet alıntıları ile sınırlı kalmamış, usul/metod, muhteva ve İbn Sa'd'ın yorum ve değerlendiri- melerinin etkisi ile geniş bir alana yayılmıştır.

Burada önemli bir noktaya daha dikkatleri çekmemiz gerekmektedir. İbn Sa'd, kitabında özel bir bahis açarak yer verdiği, "Peygamber- lik Alametleri" konusu sahasında bir ilktir. Bu konu İbn Sa'd'ın zamanına kadar dağınık bir şekildedir. İbn Sa'd'ın "Delail, Şemail ve Sıfat" ile alakalı rivayetleri toparlayıp, konu bütün- lüğü ile takdim etmesi, kendinden sonra Delâilü'n-Nübüvve alanında yazılacak olan tüm eserlere rehberlik etmiştir. Bu etkinin nasıl olduğunu, sahalarının otorite kitapları sayılan Ebû Nuaym İsfahânî'nin (336/958) *Delâ'ilü'n-nübüvve* ile *Hilyetü'l-evliyâ* ve ayrıca Beyhakî'nin (v. 458/1066) *Delâ'ilü'n-nübüvve* adlı eserlerine bakmak yeterlidir.

et-Tabakât, İslam'ın kilit nesilleri olan en hayırlı üç nesil, kendisinden sonra gelen nesillere aktaran çok güzel bir kaynaktır.

Efendimiz (sas) bir hadislerinde buyurdukla- rı gibi, "*İnsanlık tarihinin en hayırlıları O'nunla (sas) beraber yaşayanlar (sahâbe), sonra onların ardından gelenler (tâbiîn), sonra da onları takip edenlerdir (tebeu't-tâbiîn).*"^[1] Bu üç nesil, İs- lam'ın diğer nesillere aktarılması meselesinde kilit rol oynayan nesilleridir. Onlar, dinin in- tikal ve muhafazasında özel bir konumdadır- lar. Hal böyle olunca, Müslümanların kendi- lerine İslam'ı ulaştıran bu hayırlı nesilleri iyi- ce tanıma, onların hayatlarından haberdar ol- ma, özellikle de İslam'ı yaşama ve yaşatma noktasındaki mesajlarını anlama ve kavrama gibi bir zorunlulukları vardır. İşte İbn Sa'd'ın, *et-Tabakât*'ta yaptığı budur. O, 10 ciltlik bu muhteşem eserinde, önce Hz. Peygamber'i (sas) en önemli özellik ve vasıfları ile anlat- maya başlayarak işlediği konuları şu şekilde aktarır:

[1] Buhârî, *Fedâilü Ashâbi'n-Nebi*, 1; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 210-214

Birinci cildinde, beşerin atası Hz. Âdem'den (as) başlayarak, Hz. Peygamber'in (sas) nesebi, doğumu, çocukluk ve gençlik yılları, evlilik ve nübüvvet öncesi hayatını, O'nun kutlu sireti ile alakalı olan Arap kabileleri ve o devrin sosyal, kültürel, ticari ve ilmi hayatı adeta bir fotoğraf gibi gözler önüne serer.

İkinci ciltte, Efendimiz'in (sas) gazve ve seriyelerini detaylı bir şekilde anlatır. Özellikle Medine hayatını, hastalanışını, vefatını, ardından söylenenleri ve arkasında bıraktığı neslin en temel özelliklerini farklı tespit ve rivayetlerle takdim eder.

Üçüncü ciltten itibaren en hayırlı ilk nesil olan sahâbe nesli anlatılır. Bedir'e katılanlarla başlayan anlatım, altıncı cilde kadar devam eder. Buraya kadar *et-Tabakât* bize, beş ana tabakaya ayırdığı ashâbdan 1412 sahâbinin biyografisini aktarır.

Yedinci ciltten itibaren ikinci hayırlı nesil olan Tâbiîn nesline geçer. Sözü, Peygamber şehri olan Medineli Tabiîler'den başlatır ve bu ciltte, 890 şahsın biyografisini anlatır.

Sekizinci cilt, Resûlulah'ın (sas) vefatının ardından siyer coğrafyasının çeşitli bölgelerine (Mekke, Taif, Yemen, Yemame, Bahreyn ve Kûfe) yerleşen sahabiler ve bu sahabilerden rivayette bulunan 1350 şahsın biyografisine yer verir.

Dokuzuncu ciltte ise, yine Siyer coğrafyasının özellikle Arap Yarımadası dışında bulunan merkezlerine yerleşen Sahâbe ve bu Sahâbe'den rivayette bulunan fakih, kurra, muhaddis olan tâbiîn ve tebeu't-tâbiîn anlatılmaktadır. Bu ciltte 1272 biyografi yer almaktadır.

Onuncu ve son ciltte ise hanımlar vardır. "Kureyşli Muhacir Müslüman Hanımlar, Ensâr'dan Biat Eden Hanımlar, İsimleri Bilinmeyen Arap Hanımlar ve Diğerleri" başlığı altında ilk bölümlerde Muhacir hanımlarını, arkasından Hz. Peygamber'in kızlarını,

halalarını, amca kızlarını ve diğerlerini anlatır. Ensâr'ın hanımlarını ise Evs ve Hazrec kabileleri ve bunların alt kolları çerçevesinde takdim eder. Bu ciltte 1902 biyografi yer almaktadır.

Temelde iki ana bölümden oluşan eserde İbn Sa'd, sahâbenin her birini *âdil* kabul ettiği için onlar hakkında cerh ve ta'dil cihetine gitmemiş, buna karşılık tâbiîn ve tebeu't-tâbiîne mensup şahsiyetlerin çoğunlukla hadis rivayetlerindeki durumlarını, sika olup olmadıkları, hadis rivayetindeki konumları, hadislerinin delil olup olmadığı gibi hadis ilminin kendine özgü terimleriyle kısa ifadelerle bir değerlendirmeye tabi tutmuştur.

et-Tabakât, Siyer Coğrafyası'nın, coğrafi ve kültürel bilgilerinin büyük bir kısmını yerinde gözlemle elde ederek, tasvir eden önemli bir kaynaktır.

İbn Sa'd, yirmili yaşlarında iken Medine'ye gitmiş, orada Hz. Osman'ın ailesinin azatlısı Ebû Alkame el-Ferevî ile buluşmuş ve ondan bizzat pek çok rivayet almıştır. O yıllarda Medine ve Mekke'deki ikameti sırasında Hz. Peygamber'in (sas) gazve ve seriyelerinin geçtiği yerleri de çok detaylı bir şekilde incelemiştir. Medine'den sonra Rakka'ya ve Dimaşk'a, ardından Bağdat'a giden İbn Sa'd, Siyer Coğrafyası'nı çok güzel bir şekilde öğrenmiştir. Elde ettiği bu bilgileri eserinde rivayetleri aktarırken kullanan İbn Sa'd, bizlere dönemin coğrafyası hakkında başka kaynaklarda olmayan malumatlar sunmaktadır. Eserinde yüzlerce köy, kasaba, şehir, vadi, su yolu gibi pek çok coğrafi mekanların isimleri detaylı bir şekilde zikredilmiştir.

Talebelerinden ve *et-Tabakât*'in râvilerinden Hüseyin b. Fehm esere ilâve ettiği hal tercümesinde, İbn Sa'd'ı, "ilmi zengin, çok hadis ve haber sahibi, garîbü'l-hadis ve fıkıh alanlarında

çok kitap yazan"^[1] bir şahsiyet olarak anlatmıştır. Onun bu geniş ilmi eserinde zaten görülmektedir. Mesela o, bir seriyye veya gazve anlatırken, seriyyenin ismini/komutanını, nereye olduğunu, zamanını, yol güzergahını aktardıktan sonra, devamında gazvenin haberini vermekte, ayrıca seriyye veya gazvelerde sancağı kimin taşıdığını, birliğin yada ordunun kaç kişiden oluştuğunu belirtmektedir. Eğer anlatılan gazve ise Hz. Peygamber'in (sas) kendi yerine Medine'ye kimi vekil bırakıldığını söylemekte, yol güzergahında yaşanan hadiseleri çok canlı bir şekilde takdim etmektedir. Elbette bu bilgiler bizler için çok önem arz etmekte, Siyer Coğrafyası'nı tanıma adına mühim bir imkânâ dönüşmektedir.

et-Tabakât, başka klasik eserlerde olduğu gibi soğuk ve itici bir üslup ile değil, sıcak ve canlı bir dil ile okuyucusuyla bağ kuran bir eserdir.

Klasik döneme ait kitaplar genelde dil ve üslupları nedeniyle okuyucuyu çoğu zaman sıkmakta, baştan sona o eserlerin okunmasına engel olmakta, ihtiyaç anında sadece gerekli olan bilgiyi elde etme maksadı ile okunmaktadır. Ancak, *et-Tabakât* için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Kitabında İbn Sa'd, öyle güzel bir dil kullanır ki, bazen sayfalarca okur yine de sıkılmazsınız. Mesela o, bir Sahâbî'yi anlatacağı zaman sözü şahsın nesebinden başlatır. Şahsın, babasının, annesinin ve silsileye uygun olarak birkaç neslin nesebine temas eder. Sonra o şahsın çocuklarından, annelerinden ve onların neseblerini tanıtır. Okudukça ilim talebesinde merak uyanır; İbn Sa'd'da özellikle bu merakı uyandırarak, o şahsın soyunun Medine'de kalıp kalmadığından, oradan göçmüş ve İslâm devletinin herhangi bir bölgesine yerleşmiş ise onun yerleştiği yerden de bahis açar. Sonra o

Sahâbî'nin İslâm'la tanıştığı zamanı, Resûlullah'ın (sas) huzurunda İslâm'a girişini ve girişteki sırasını, yani kaçınıcı Müslüman olduğunu belirtir. Birinci veya ikinci Habeşistan hicretine katılıp katılmadığını söyler. Sonra hayatında var olan önemli hadiselerle değinir. Özellikle Efendimiz (sas) ile olan hatıralarını anlatır. Söz şahsın vefatına gelince cenazenin durumunu ve nasıl defnedildiğini, onu yıkayan ve kefenleyen kim olduğunu, cenaze namazının kılınması için mescide taşınıp taşınmadığını yahut kabristana, defnedileceği yere doğru aceleyle götürülüp götürülmediğini, gece mi gündüz mü defnedildiği,^[2] varsa vasiyetleri neler olduğu gibi oldukça teknik detaylar ile olayı anlatır. Bazen okuyucu kendisini tamamen o satırların içerisinde kaybeder, sanki oradaymış gibi canlı bir tanıklığa geçer. Çünkü İbn Sa'd, orada kabrin önünde kimin konuştuğunu, cenaze namazı sırasında kaç tekbir getirildiğini ve vefat eden zatla son vedalaşmayı yapmak için cenaze ile birlikte kimin kabre indiğini bile aktarır. Örneğin Efendimiz'in (sas) cenaze ve defin işlemlerini anlatan müstakil bir bölümde cenazeyi kimin yıkadığı, kimlerin kabrin içine girdiği, cenaze namazının kılınışı, vasiyeti, terekesi ile ilgili oldukça özgün ve detaylı bilgiler aktarmaktadır.^[3]

Yine İbn Sa'd genellikle, okuyucu zihninde tasavvur edebilsin diye, Sahâbinin dış görünüşünü/fiziki özelliklerini anlatmaya da büyük önem atfeder. Söz gelimi, ilgili şahsın saç-sakalını boyayıp boyamadığı ve boyadığı takdirde ne ile boyadığı hakkında özel

[2] Örneğin Hz. Aişe'nin (ra) defni ile ilgili şu detaylar aktarılır: "Aişe hicri 58 senesinde Ramazan'ın 19'unda Salı gecesi vefat etti. Namazını da Ebû Hüreyre kıldırdı ... Aişe'nin kabri üzerine bir örtü atıldı. O sırada elimizde aydınlatma için üzerinde meşale bulunan hurma dalları vardı. Onu Ramazan ayında insanları vitri kıldıktan sonra geceleyin defnettik." (X, 82)

[3] "Resûlullah (sas) Mısır işi bir elbise (Kubtiyye) ve çizgili hulleyle kefenlendi." [II, 288] "Resûlullah'ın (sas) kabrine Ali, el-Fadl b. Abbâs, Üsâme b. Zeyd ve Evs b. Havli indi." [II, 302]; Geniş bilgi için bkz: İbn Sa'd, *et-Tabakât*, Siyer Yayınları, II, 262-330

[1] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, c. 9, s.372; Hatib el-Bağdâdî, *Târihu Bağdat*, c. 5, s. 321

detaylar vermeyi önemser. Aynı şekilde elbiseslerden ve sarıklardan, onların yapıldıkları kumaşlardan ve renklerinden söz eder. Yine yüzükten, yüzüğün yapıldığı madenden ve varsa üzerindeki nakıştan ve hangi parmağa takıldığından da bahseder.^[1] Sonuç olarak, özellikle bazı sahâbilerin vasiyetlerinden hem ifade hem içerik bakımından, bu vasiyetleri imzalamak için şahit tutup tutmadıklarından ve arkalarında bıraktıkları servetlerinden ve daha nice bilgilerden bahseder. Tüm bu tasvirler okuyucuyu içine çeker, sanki oradaymış gibi o tarihi zeminin canlı tanığı konumuna çıkarır.

3- Klasik eserler nasıl okunmalıdır?

Hiç şüphesiz bir sözün/kelamın, haberin, bilginin ve bunların yazılı hale gelmiş hali olan metinlerin değeri ve değerlendirilmesinin bir takım temel kriterleri vardır. Bu kriterler dikkate alınmadığı zaman, ya söz yanlış anlaşılacak ya da hiç anlaşılmayacak; dolayısıyla da hakkıyla değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır. Böyle olunca da elmas ile cam şişeler birbirine karışacaktır. Günümüzde SN 1K olarak formüle edilen, İslam bilgi medeniyetinde ise Belağat ilminde açıkça ifadesini bulan: “Kim söylemiş(hatip), kime söylemiş (muhatap), nerede söylemiş(mekan), ne zaman söylemiş(zaman) ve niçin söylemiş(-maksat)...” sorularına cevaplar bulmadan, bir metni doğru değerlendirmenin mümkün olmayacağı aşikardır.

Bu bağlamda genel olarak klasik dönem eserleri ve özellikle de tercümesi sunulan

et-Tabakât okumalarında dikkat edilmesi gereken bir kaç hususu şöyle sıralamak mümkündür:

1. Eser, rivayet temelli bir çalışma olduğu için metinde yer alan senetler ilk bakışta okuma açısından sıkıcı gelse de, bu senetlerin aktarılan rivayetlerin/haberlerin temelleri olduğu unutulmamalıdır.

2. Eser, biyografik bir çalışma olarak şahıs merkezli rivayetler olmasının yanısıra yeri geldikçe de konu merkezli rivayetler de aktarılmıştır. Bu çerçevede metinler değerlendirilirken kişi, konu, mekan, olay örgülerine dikkat edilmelidir.

3. Çoğu zaman müellif, kendi zamanına kadar ulaşmış konu ile alakalı gördüğü tüm rivayetleri/haberleri derleyip okuyucuya aktarma gayreti içerisinde olduğu için, eline ulaşan malzemeleri klasik hadis kaynaklarında olduğu gibi bir tasnifata tabi tutmamıştır. Özellikle aktarılan hadislerin bir kritiği yapılarak bir düzenleme yapılmış değildir. Mümkün olduğu kadar çok bilgi aktarma gayreti içerisinde bazen birbiriyle çelişik gibi görünen, okuyucunun ilk bakışta anlamasının güç olduğu rivayetler de bu tür kitapta yer almaktadır. Bu tür rivayetler karşısında okuyucu hemen bir hükme varmamalı, biraz sabretmelidir. Örneğin İbn Sa’d çoğu zaman bu tür “sıkıntılı” rivayetleri tashih eden veya tenkid eden farklı rivayetleri ya hemen rivayetin altında ya da ilerleyen sayfalarda bizzat kendisi aktarmaktadır. Örnek olması açısından şu misali aktarabiliriz: Tabakât’ta Abdullah b. ez-Zübeyr’in Medine’de doğumu ve yaşanan mutlulukları anlatan kısmında senediyle birlikte şöyle bir rivayet aktarılır:

Ebû Bekir, [doğduktan hemen sonra] bir bez parçası içerisinde [kucağına aldığı torunu] Abdullah b. ez-Zübeyr ile birlikte Kâbe’yi tavaf etti. Aynı zamanda o, İslâmî dönemde doğan ilk bebektir.

[1] Bu konu ile ilgili birkaç örnek: “Resûlullah (sas) altından bir yüzük edindi. Sağ eline taktığında taşını iç tarafa çeviriyordu. İnsanlar da altından yüzükler edindiler. Sonra Resûlullah (sas) minberin üzerinde oturdu, onu çıkardı ve “Ben bu yüzüğü takıyor ve taşını avucumun iç tarafına çeviriyordum.” dedi; ardından onu attı ve “Vallahi bir daha onu takmayacağım.” dedi. Allah’ın peygamberi (sas) yüzüğü attı; diğer insanlar da yüzüklerini attılar.” (I, s. 460); “Ömer b. el-Hattâb, yüzüklerin üzerine Arapça bir şey yazılmasını yasakladı. Enes’in [b. Mâlik] yüzüğünde kurt veya tilki resmi bulunuyordu.” (IX, 16)

Muhammed b. Sa'd dedi ki: Bu rivayeti [hocam] Muhammed b. Ömer'e anlattım. [Beni dinledikten sonra] dedi ki: Bu aşikâr bir hatadır. Abdullah b. ez-Zübeyr hicretten sonra Medine'de doğan ilk çocuktur. Bu hususta Müslümanlar arasında hiçbir ihtilaf yoktur. O zaman Mekke Dârü'l-Harb idi. Hicri 7. yıldaki kaza umresine kadar Mekke'ye ne Peygamber (sas), ne de Müslümanlardan birisi girmişti. Öyleyse Ebû Bekir, bir bez parçası içerisinde onunla nasıl tavaf yapabilir? Mekke'ye ne zaman gitti? Allah Resûlü (sas) ile birlikte hicret etmesinden başlayıp onun vefatına kadar devam eden müddet zarfında hiç ondan ayrılmış mıydı? ^[1]

Görüldüğü gibi aktarılan rivayetin kritiği hemen akabinde yapılmıştır. Tabi bu tarz net tashihlerin olmadığı (Garanik meselesi gibi) rivayetler de mevcuttur kitapta. Bu durumda okuyucu farklı kaynaklarda yer alan rivayet ve bilgilere müracaat etmek suretiyle bütüncül bir okumanın gayretinde olmalıdır.

4. Hiç şüphesiz her eser döneminin sosyal, siyasal ve kültürel yaşamından bağımsız bir şekilde değerlendirilmez. Bu bağlamda eseri okurken devrin şartlarının toplumsal ve siyasal algısını da gözönünde bulundurmak gerekmektedir. Müellifin yaşadığı dönem içerisinde var olan bazı itikadi ve siyasal ihtilaf ve tartışmalar ister istemez esere konu olabilmektedir. Bu tarz rivayetleri değerlendirirken muhakkak o dönemin şartlarını iyice bilmeli ve ona göre değerlendirmelerde bulunulmalıdır. Ayrıca süreç içerisinde bazı ifade ve kavramlar ilk kullanıldığı zamandan daha farklı bir anlam kazanmış olabilir. Bu tür ifadeleri de yine dönemin sosyal ve kültürel ortamını dikkate alarak okumalıdır. Mesela, *Tabakât*'ın bazı yerlerinde Hz. Ali için

“aleyhi's-selam”^[2], Hz. Fatıma için ise “aleyha's-selam” [II, 312] ibarelerini görmek mümkündür. Okuyucu bu tür ifadeleri görünce bugün Şiiilerin farklı anlamlar yükleyerek kullandığı gibi eserde kullanılmasından ötürü İbn Sa'd'ın Şii olduğu kanaatine varmamalı, bunu o dönemde Ehl-i Beyt'e saygı için kullanılan genel ifadeler olarak anlaşılmalıdır. Ayrıca eserde bazı raviler için “o ehl-reydi” [IX, 286] veya “haruridir [hariciliği kastediyor]” [VII, 572] ve yahut “sahibu's-sünne idi.” [IX, 371] gibi pek çok mezhepsel yorumlar içeren ifadelere rastlamak mümkündür.

5- *Tabakât*'ta yer alan pek çok rivayet aynı zamanda itikadi ve fikhî konuları içeren önemli bilgiler aktarmaktadır. Okuyucu burada yer alan bir takım hüküm bildiren veya olaylar ile ilgili yapılan farklı yorumları esas alarak kendine bir fetva çıkarmaya çalışmamalıdır^[3]. Zira nihayetinde bu eser ne bir fıkıh, ne bir hadis, ne de bir ilmihal kitabıdır.

Tabir caiz ise bir *Tabakât*'taki bilgiler büyük bir eczahanede yer alan ilaçlar gibidir, içinde pek çok hastalıklara şifa olacak ilaçlar bulunmaktadır. Ama kullanımı için mutlaka uzman birinin reçetesine ihtiyaç vardır. Malum her ilaç herkese iyi gelmeyebilir...

4 Cemaziyelahir 230 Pazar günü (16 Şubat 845) 62 yaşlarında Bağdat'ta vefat eden İbn Sa'd, bize böyle güzel bir eser bırakarak gitmiştir. Onun için sadaka-i cariyeye olan bu

[2] “[Ebü'l-Âliye er-Riyâhî anlatıyor]: Ali (a) ve Mu'âviye zamanında tam savaşıcak bir gençtim. Savaş bana en güzel yemeklerden daha sevimliydi. Hazırladığım en güzel savaş aletlerini kuşanıp yanlarına gittim. Baktım ki, birbirlerine karşı iki saf olmuşlar. O kadar çoklardı ki, safların uçları görünmüyordu. Bir grup tekbir getirdiği zaman diğeri de getiriyordu. Bir grup “Lâ ilâhe illallah” dediği zaman diğeri de söylüyordu. Sonra kendi kendime düşündüm ve “Hangi grubu kâfir, hangi grubu mümin yerine koyacağım? Beni buna zorlayan şey nedir?” dedim. Akşam olmadan dönüp onları terk ettim.” *Tabakât*, IX, 116.

[3] “Enes'in üzerinde ipekli bir sank, ipekli bir cübbe ve kenarları ipekli bir elbise gördüm. Ona, “Sana ne oluyor böyle? Bize ipekli elbise giymeyi yasaklıyorsun, fakat sen onu giyiyorsun.” dediler. Enes, “Onu bize emirlerimiz giydiriyor. Biz de onların bu elbiseyi üzerimizde görmelerinden hoşlanıyoruz.” dedi. (IX, 21)” vb. rivayetlerden fetva çıkarımı yapılmamalıdır.

eserden hakkı ile istifade etmek ise bizim en büyük temennimizdir.

Yaklaşık iki yıldır yoğun bir şekilde gündemimizde olan bu eseri Türkçe olarak siz Siyer okurlarına kazandırtmanın heyecanı içerisindeyiz. Bu projeye karar verdiğimiz günden bu tarafa büyük bir ekip çalışması ortaya konmuştur. Eserin tercümesinde yer alan birbirinden değerli 15 Hocamız ve tercümenin editörlüğünü yapan Prof. Dr. Adnan Demircan Hocamız, her türlü teşekkürü hak etmektedirler. Allah kendilerinden razı olsun, daha hayırlı çalışmaları onların elleriyle bu ümmete kazandırsın. Burada bir hakkı teslim etmek için Siyer Yayınları Editörü M. Ali Alioğlu kardeşime ayrıca değinmem gerekiyor. Büyük bir dikkat ve titizlikle metinleri okuması, gerekli yerlere notlar alması, en ufak bir ayrıntıyı kaçırmadan meselenin doğrusunu ortaya koyma arzusu ile yoğun bir çaba vermesi, bu eserde onun büyük bir emeğinin olduğunu göstermektedir. Rabbim kendisinden ebeden

razı olsun. Ondan ve bizlerden bu güzel eseri bir salih amel olarak kabul buyursun. Ayrıca eseri baştan sona okuyup gerekli tashihleri yapan başta Hüseyin Yıldırım kardeşim olmak üzere, tüm talebe kardeşlerimi de bu duaya dahil ediyorum.

Önceleri Hristiyan bir papaz iken sonra Müslüman olan Ebû Muhammed Abdullah el-Mayurkî'nin (v. 832/1429) çok güzel bir sözü var. Diyor ki: ***“Bir müminin tarihini yazan onu diriltmiş, o yazılan tarihi okuyan ise onu ziyaret etmiş gibi olur.”***

Bu eserin, kimler hakkında yazıldığını biliyorsunuz, esere konu olan şahısları yazan İbn Sa‘d, onları diriltmiş gibidir. Bize düşen ise onların hayatlarını okuyup, onları ziyaret etmiş gibi istifade edip, hayatlarımızı bir şekilde nebevî iklim ile diriltmektir.

Mevla hepimize bunu nasip eylesin, daha güzel ve daha derinlikli çalışmalarda bizleri istihdam eylesin. (âmin)

Muhammed Emin Yıldırım
2 Cemâziyelâhîr 1435/2 Nisan 2014
Eyüp/İstanbul